

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 301
van **JOHAN DANEN**
datum: 22 juni 2018

aan **BART TOMMELEIN**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BEGROTING, FINANCIËN EN ENERGIE

Publieke en private energetische renovatie - Stand van zaken

1. Op 1 december 2017 diende ik de schriftelijke vragen nr. 163 (aan minister Schauvliege), nr. 66 (aan minister Tommelein) en nr. 136 (aan minister Homans) in rond het thema "Energie-efficiëntie en klimaatdoelstellingen - Voorbeeldrol Vlaamse overheid". Ik peilde daarbij naar de inspanningen die de Vlaamse Regering levert om het gebouwenpatrimonium energie-efficiënter te maken.

Minister Schauvliege liet me toen weten dat in het "Klimaatplan Vlaamse overheid" doelstellingen werden vastgelegd om tegen eind 2030 40% minder CO₂ uit te stoten door enerzijds minder energie te verbruiken in de gebouwen en met technische infrastructuur en anderzijds via maatregelen in het wagenpark.

Zij antwoordde me toen verder: "Het voortgangsrapport van het Klimaatplan Vlaamse overheid en de daaraan gekoppelde actieplannen zal begin 2018 beschikbaar zijn. Hierin zal onder andere per entiteit een overzicht beschikbaar zijn van de realisaties ten opzichte van de reductiedoelstellingen."

- a) Kan dat overzicht worden bezorgd?
 - b) Wat zijn de voornaamste bevindingen?
 - c) Worden daar beleidsconclusies aan gekoppeld?
2. Graag een evaluatie van het Renovatiepact, met meer bepaald het antwoord op de volgende vragen:
- a) Wat zijn de concrete resultaten van het Renovatiepact?
 - b) Wat zijn de verdere stappen?
 - c) Hoe ver staat het met de invoering van de woningpas? Hoe zal dit precies werken? Is hierbij ook in een professioneel stappenplan voorzien die per woning de vereiste maatregelen beschrijft en de aangewezen chronologie van de werken om de doelstellingen te behalen? Zullen subsidies aan dit stappenplan gekoppeld worden?
 - d) Wat zijn de beleidsconclusies die de minister uit deze evaluatie haalt?

3. Kunnen de cijfers bezorgd worden over de evolutie van de renovaties, sinds 2010, zowel kwantitatief als kwalitatief, en opgesplitst per provincie? Hoe en door wie wordt dit opgevolgd?
4. Er is nood aan een dashboard met transparante cijfers. Meten is weten. We hebben een kompas nodig. In Nederland doet men het bv. zo: <http://www.clo.nl/indicatoren/nl0556-energielabels-woningen?i=16-53>
 - a) Vindt de minister een dergelijk dashboard zinvol?
 - b) Wordt daar bij ons in Vlaanderen werk van gemaakt?
 - c) Waarom wel of waarom niet?
5. Graag ook een stand van zaken inzake de renovatie van overheidsgebouwen.

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Bart Tommelein (301), Liesbeth Homans (541) en Joke Schauvliege (566).

BART TOMMELEIN

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BEGROTING, FINANCIËN EN ENERGIE

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 301 van 22 juni 2018

van **JOHAN DANEN**

1. De publicatie van het voortgangsrapport van het Klimaatplan Vlaamse overheid en de daaraan gekoppelde actieplannen kende wat vertraging en zal zeer binnenkort in juli worden gepubliceerd. Het overzicht per entiteit en de bevindingen worden momenteel bekeken en besproken door de politieke stuurgroep. We zullen u dit rapport met zijn bevindingen en het overzicht per entiteit bezorgen zodra dit gevalideerd werd door de politieke stuurgroep. Het rapport zal ook gepubliceerd worden op de website van de Vlaamse overheid <http://www.vlaamseklimaatop.be/klimaatdoelstelling-vlaamse-overheid-2030>.
2. a) Op 17 juli 2015 heeft de Vlaamse Regering in de conceptnota Renovatiepact de bouwstenen en werven voor het Renovatiepact vastgelegd. Voor de verschillende zogenaamde werven werden eind 2015 breed samengestelde werkgroepen opgestart. De stuurgroep, samengesteld uit externe experts, formuleerde in mei 2016 aandachtspunten voor een vervolgtraject. Op 8 december 2017 valideerde de Vlaamse Regering via kennisname de stand van zaken van het Renovatiepact en een voorgesteld traject voor de verdere uitwerking ervan. Deze nota bevat voor de 10 centrale werven van het Renovatiepact een beknopte stand van zaken en heel wat linken naar achterliggende documenten op www.energiesparen.be/renovatiepact. Zoals beslist door de Vlaamse Regering op 8 december 2017 zal binnenkort een nieuw statusrapport ter kennisgeving aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd. Vooruitlopend op deze rapportage, beschrijf ik hierna beknopt de voornaamste ontwikkelingen.

Voor de energieprestatie van de bestaande woningen is een langetermijndoelstelling voor 2050 vastgelegd. De Vlaamse Regering opteert voor een tweesporenbeleid, waardoor de Vlaming de keuze krijgt tussen een gesegmenteerde aanpak (maatregelenpakket) en een totaalaanpak (energieprestatie-indicator). Voor de energieprestatie-indicator wordt gestreefd naar een energieniveau equivalent met een energiescore (EPC-kengetal) van 100 kWh/m² of E60 (ingrijpende energetische renovatie).

Voor de opvolging van de evolutie van het woningbestand richting langetermijndoelstelling werd een set van indicatoren uitgewerkt. In 2017 en 2018 werden een nul- en een één-meting uitgevoerd. De indicator wijst op een negatieve trend.

De invoering van het EPC+ (dat het huidige EPC vervangt) is gepland op 1 januari 2019. Op het EPC+ wordt een label toegevoegd (F tot A+). Het label A komt overeen met de renovatiedoelstelling voor 2050. Het EPC+ geeft ook beknopt advies met kostprijsinschatting over welke elementen moeten worden aangepakt met het oog op de renovatiedoelstelling voor 2050. In functie van de lancering van het EPC+ is een communicatieplan ontwikkeld. Het VEA begon ook aan de ontwikkeling van een EPC+ voor de gemeenschappelijke delen van een appartementsgebouw dat naar verwachting vanaf 1 januari 2019 op de leeromgeving voor energiedeskundigen zal kunnen worden gelanceerd.

In juli 2017 keurde de Europese Commissie een subsidie van 8 miljoen euro goed voor het BE REEL! project (Belgium Renovates for Energy Efficient Living) dat loopt van 2018 tot en met 2024. Een partnerschap getrokken door het VEA en bestaande uit het Waalse en het Vlaamse Gewest, verschillende steden en het WTCB wil met dit project de gewestelijke renovatiestrategieën versneld implementeren door het opzetten van ambitieuze demonstratieprojecten, de ontwikkeling van nieuwe businessmodellen en de uitbouw van een kennisplatform met een trainingsluik voor aannemers en architecten.

In het kader van herdenken van fiscale instrumenten aangaande de woningfiscaliteit werd recent het RETAX-onderzoeksvoorstel als strategisch basisonderzoeksproject gehonoreerd.

Met de premiehervorming die door de Vlaamse Regering op 15 juni 2016 werd goedgekeurd, werden een aantal nieuwe premies ingevoerd (onder meer voor binnenmuurisolatie en totaalrenovatie) en wordt met de collectieve renovatieprojecten ("de burenpremie") voorzien in een financiële ondersteuning voor procesbegeleiding voor collectieve renovaties. Verschillende individuele premies werden qua inhoudelijke eisen verstrengd richting de langetermijndoelstelling. Daarnaast werd een afbouwtraject ingevoerd dat de urgentie om effectief actie te ondernemen richting de burger onderstreept. De nieuwe premies zoals de totaalrenovatiebonussen, vanaf 3 in aanmerking komende investeringen en de burenpremie moeten nog op kruissnelheid komen. Hun impact bleek in 2017 nog erg beperkt maar neemt in 2018 sneller toe.

De Vlaamse Regering heeft op 4 maart 2016 de conceptnota Energiearmoedeprogramma goedgekeurd. Het programma telt 34 acties zowel voor het luik bescherming tegen afsluiting als voor het luik REG-instrumentarium voor doelgroepen. In mei werd de jaarlijkse stand van zaken voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Omdat energiearmoede de afgelopen jaren niet structureel daalde, werd aan het VEA de opdracht gegeven het programma via stakeholderconsultatie grondig te evalueren en na de zomer een beleidsadvies aan te leveren. De nadruk moet liggen op nieuwe maatregelen die leiden tot meer energiebesparende investeringen in de woningen van kwetsbare gezinnen. Dit najaar wordt op basis van dit proces een met nieuwe maatregelen aangevuld Energiearmoedeprogramma verwacht.

In samenwerking met een communicatiebureau werd een communicatiestrategie uitgewerkt rond de centrale term 'BENOveren', wat staat voor beter renoveren. De boodschap van het grondig, al dan niet gefaseerd, en kwaliteitsvol renoveren staat centraal. Heel wat stakeholders en bedrijven hebben 'BENOveren' volledig overgenomen in hun communicatie. Meer informatie is te vinden op www.energiesparen.be/ikBENOveren.

- b) In de komende maanden ligt het accent op de lancering van de woningpas en het EPC+ en de communicatie daarover. Het VEA en Wonen-Vlaanderen starten dit najaar overleg over een mogelijke integratie van woon- en energieprijzen en de uitwerking van actievoorstellen voor een ondersteunende aanpak voor sloop en hernieuwbouw.

In de komende periode wordt ook werkt gemaakt van het bieden van antwoorden op de geïnventariseerde aandachtspunten van de stuurgroep. Nadat de Vlaamse Regering in december 2017 de stand van zaken van het Renovatiepact valideerde, kwam de stuurgroep dit voorjaar tweemaal samen. Er werden een aantal bijkomende aanbevelingen besproken. Op basis van de vaststelling dat het aantal renovatiewerken de afgelopen twee jaren is gedaald, verwacht de stuurgroep een actiever engagement om de betrokkenheid van alle

actoren bij het Renovatiepact op de lange termijn te waarborgen en de renovatiegraad stelselmatig te verhogen. Tegelijk stelt de stuurgroep vast dat de uitdaging op het vlak van de benodigde capaciteit in de bouwsector momenteel nog onderbelicht is. De actuele en natuurlijke arbeidsreserve is absoluut onvoldoende om de renovatiegraad op te krikken van minder dan 1 naar de 3 procent die noodzakelijk is om het woningpark tegen 2050 te renoveren conform de renovatiedoelstelling. De stuurgroep pleit ervoor dat werk wordt gemaakt van een investeringspact met aandacht voor zowel het capaciteitsprobleem als de uitdaging op het vlak van de financiering van de renovatiewerken door de woningeigenaars.

- c) De ontwikkeling van de eerste light-versie van de woningpas is zo goed als rond. De woningpas is hierbij opgezet als een digitaal platform waar de burger toegang krijgt tot data uit verschillende overheidsbronnen van de betrokken instanties uit het partnerschap. Hiervoor werd in juli 2017 een machtiging verkregen van de Vlaamse Toezichtscommissie. De gebouweenheidsID van het gebouwregister wordt hierbij als unieke sleutel voor ontsluiting van informatie gebruikt. In juni 2018 is het akkoord bekomen van de FOD Financiën voor het ontsluiten van eigenaarsinformatie. Nadat dit akkoord in juli in een protocol voor uitwisseling van informatie is gegoten, wordt gestart met het opzetten van een afgesloten productie-omgeving waarin acceptie- en performantietesten kunnen worden uitgevoerd. Op basis van deze testen zal een effectieve releasedatum van de woningpas worden voorgesteld, naar verwachting eind oktober. Naast dit light-traject wordt de ontwikkeling van nieuwe functionaliteiten (medium-versie) voor de woningpas vanaf juli 2018 opgestart. Voor deze medium-versie is er bovendien een kaderdecreet voor een gebouwenpas in opmaak.

De woningpas is een digitale kluis en een gepersonaliseerde leidraad voor alle voorbij en toekomstige werken. Een stappenplan met renovatiemaatregelen die nodig zijn om de doelstellingen te behalen, zit in het EPC+ dat voor zover opgemaakt ook in de woningpas wordt opgeladen. Voor de uitvoering van dit stappenplan blijven de energiepremies en de bestaande fiscale ondersteuning (korting op de onroerende voorheffing bij een vergunningsplichtige ingrijpende energetische renovatie beschikbaar).

- d) Het Renovatiepact is een work in progress waarbij het de ambitie is dat alle betrokkenen een concrete bijdrage leveren. Gelet op de hoge ambitie zullen er de komende jaren voor heel wat uitdagingen slagkrachtige oplossingen gevonden moeten worden. Het regelmatig voorleggen van een stand van zaken aan de Vlaamse Regering met een voorstel voor verdere stappen, is een goede manier om vooruit te gaan. Op basis van de vaststelling dat het op dit moment niet de goede kant uitgaat met het aanzwengelen van de renovatiegraad, zullen wij met alle actoren betrokken bij het Renovatiepact verder moeten blijven werken aan een kader dat de burger voldoende stimulansen aanreikt om effectief te gaan renoveren.

Op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwvergunningen#figures> kunnen steeds de meest actuele cijfers worden geraadpleegd van de uitgekeerde bouwvergunningen voor renovatie. U vindt er de gegevens sinds begin van de registratie en opgesplitst tot op gemeentelijk niveau. Deze gegevens worden opgevolgd door de federale overheid.

Als bijlage daarnaast een overzicht van de uitgekeerde energiepremies voor woongebouwen sinds 2010, per type maatregel.

3. a) Het opvolgen van de stand van zaken van het Vlaamse woningenpark is bijzonder zinvol. Dit kan echter op verschillende manieren gebeuren en hoeft geen copy

paste te zijn van wat in Nederland gebeurt. In Nederland kan men immers automatisch een energielabel laten genereren op basis van bij de overheid gekende data (voornamelijk het bouwjaar). Dat energielabel kan vervolgens aangepast worden indien de betrokkene de nodige bewijsstukken kan voorleggen van bijvoorbeeld uitgevoerde werken die een positieve impact op het energielabel betekenen. In Vlaanderen wordt op het vlak van energieprestatiecertificaten anders gewerkt.

- b) Als bijlage gaan enkele grafieken aangaande de opgemaakte energieprestatiecertificaten opgedeeld naar hun indicatief energielabel. Merk op dat de huidige EPCs geen label hebben, wat in het toekomstige EPC+ vanaf 2019 wel het geval zal zijn. De oefening werd evenwel gemaakt om de bestaande energieprestatiecertificaten indicatief van een label te voorzien om zo een beeld te kunnen krijgen van de huidige verdeling volgens energielabel. Uit de grafieken wordt duidelijk dat slechts een beperkt deel van het Vlaamse woning- en appartementenbestand op basis van het EPC opgemaakt op het moment van verkoop of verhuur over een goed energielabel beschikt.

Aangezien er evenwel geen verplichting bestaat om een energieprestatiecertificaat te updaten naargelang renovatiewerken werden uitgevoerd, werd binnen het Renovatiepact werk gemaakt van de ontwikkeling van een opvolgingsindicator voor renovatie. Deze indicator brengt verschillende cijfergegevens samen die betrekking hebben op renovatie, zoals de bouwvergunningen, maar eveneens de kredieten, de premies, de verwachtingen van aannemers, ...De opvolgingsindicator valt uiteen in een indicator voor de renovatiegraad, een indicator voor de renovatieactiviteit en een indicator die het energieverbruik opvolgt. Als bijlage gaan enkele grafieken uit de één-meting met cijfergegevens tot en met 2017. Meer uitleg over de opvolgingsindicator is te vinden in de presentatie over de nulmeting op <https://www.energiesparen.be/sites/default/files/atoms/files/Presentatie%20Opvolgingsindicator%20VEA.pdf>.

- c) Het opvolgen van verschillende deelaspecten gelinkt aan renovatie is van belang om een vinger aan de pols te kunnen houden over de evolutie richting de langetermijndoelstelling van het Renovatiepact. De indicator kan, niettegenstaande haar beperkingen, snel aangeven of de renovatiemarkt aan het vertragen dan wel versnellen is.
4. Het VEA volgt in het kader van de Energie Efficiëntierichtlijn 2012/27/EU voor artikel 5 de renovatie op van gebouwen in eigendom van en gebruikt door de centrale overheid. Hierover wordt jaarlijks gerapporteerd aan de Europese commissie. De jaarrapporten vindt u op <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-efficiency/energy-efficiency-directive/national-energy-efficiency-action-plans> - deel 'Additional requirements Article 24 (1), Annex XIV, Part 1 (c) Energy Efficiency Directive' en 'Additional requirements Article 24 (1), Annex XIV, Part 1 (d) Energy Efficiency Directive'.

Het Facilitair Bedrijf draagt op vlak van energie-efficiëntie bij aan de klimaatdoelstellingen van de Vlaamse overheid door het actieplan Gebouwen dat het agentschap voor haar vastgoedportefeuille heeft opgesteld. De terugkoppeling over dit actieplan gebeurt aan de hand van een voortgangsrapport. Daarnaast engageert Het Facilitair Bedrijf zich in zijn energiebeleidsverklaring om tussen 2015 en eind 2020 voor zijn 28 gebouwen die onder het toepassingsgebied van art 5 van de Energie Efficiëntie Richtlijn (EER) vallen, 14,4 GWH te besparen in plaats van de 2,4 GWH die de EER oplegt. Deze doelstelling van 14,4 GWH is ook meer dan de globale doelstelling van 5,932 GWH die de EER heeft bepaald voor alle gebouwen van de Vlaamse overheid die onder art 5 van de EER vallen. Dankzij een doorgedreven

vastgoedstrategie, het herhuisvesten in zeer energiezuinige gebouwen, het op voorhand inschatten van het besparingspotentieel en de terugverdiendtijd van een maatregel, het uitvoeren van deze maatregelen en een goed energiebeheer dat geleid heeft tot het behalen van het ISO50001-certificaat heeft Het Facilitair Bedrijf deze zichzelf opgelegde doelstelling van 14,4 GWH reeds volledig bereikt.

BIJLAGE

Overzicht uitgekeerde energiepremies voor woongebouwen sinds 2010, opgemaakte energieprestatiecertificaten opgedeeld naar indicatief label en samenstelling opvolgingsindicator Renovatiepact